

”Meillä ei toistaiseksi ole järjestetty tätä lain vaatimalla tavalla.” – opiskeluhoollon seurannan tuloksia kuraattoriyöstä toisen asteen oppilaitoksissa

Päälöydökset

- Kuraattoriyön edellytyksissä ja työtavoissa II asteella on suuria eroja.
- Opiskeluhoitoryhmässä käsitellään usein lainvastaisesti yksittäisen opiskelijan asioita.
- Yksittäisen opiskelijan asiantuntijaryhmätyöskentely ei ole vakiintunut kaikkiin oppilaitoksiin.
- Toisella asteella kokoaikaisesti toimivien kuraattorien vastuualueeseen kuuluu keskimäärin 995 opiskelijaa.
- Yksilöasiakkuudessa olevien opiskelijoiden määrät vaihtelevat paljon.

Taustaa

Kuraattorit ovat keskeisiä opiskeluhoollon toimijoita sekä yhteisöllisessä että yksilökohtaisessa työssä. Keväällä 2019 toteutettiin valtakunnallinen tiedonkeruu toisella asteella eli ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa työskenteleville kuraattoreille ja psykologeille. Tietoa koottiin opiskeluhoollon toteuttamisesta, työnkuvasta, työkäytännöistä ja yhteistyöstä sekä toiminnan hallinnollisista järjestelyistä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) toi kuraattoripalvelut lakisääteiseksi toisen asteen oppilaitoksiin. Sama laki velvoittaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen yhteistyössä seuraamaan opiskeluhoollon toteutumista ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti (25 §) sekä ohjaamaan ja kehittämään opiskeluhoollon palveluja (24 §). Ajantasaista tietoa tarvitaan edellä mainittujen tehtävien hoitamiseen, mutta myös paikallisesti ja alueellisesti palvelujen järjestämisen ja kehittämistyön tueksi.

Tässä julkaisussa raportoidaan tulokset ammattioppilaitosten ja lukioiden kuraattoritoiminnan osalta. Toisen asteen kuraattorien työn järjestämisestä ja toteuttamisesta ei ole aiemmin toteutettu valtakunnallista tiedonkeruuta ja seuranta.

Kuraattoreiden koulutustausta

Kuraattorina toimimiseen edellytetään vähintään sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto tai muu soveltuva korkeakoulututkinto ja sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaavasta sosiaalialan tehtävästä. Vastaavan kuraattorin kelpoisuudeksi on määritelty sosiaalityöntekijän koulutus. Työnantaja arvioi lainsäädännön rajoissa henkilön koulutuksen soveltuvuuden tehtäviin. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

Vastaavista kuraattoreista vain 83 %:lla oli laissa määritelty kelpoisuus tehtävään. Kyselyyn vastanneista muista kuraattoreista lähes puolella (48 %) koulutuksena oli sosionomi AMK ja noin viidenneksellä (21 %) sosionomi YAMK. Viidennes (20 %) ei ollut koulutukseltaan sosiaalihuollon ammattihenkilö. (Taulukko 1.)

Muu koulutus -kohtaan ilmoitetuista yleisimpiä taustakoulutuksia olivat muu sosiaalialan koulutus sekä kasvatustieteen, terveydenhuollon, nuorisotyön, yhteisöpedagogiikan ja yhteiskuntatieteiden koulutukset.

Taulukko 1. Kuraattoreiden (N = 207) ja vastaavien kuraattoreiden (N = 35) koulutustausta prosenttiosuuksina (%) vastaajista.

	Sosiaalityöntekijä	Sosionomi, YAMK	Sosionomi, AMK	Muu
Kuraattorit	11 %	21 %	48 %	20 %
Vastaavat kuraattorit	83 %	6 %	0 %	11 %

Kirjoittajat

Marke Hietanen-Peltola
Yliääkäri, THL

Sarianna Vaara
Tutkimuskoordinaattori,
THL

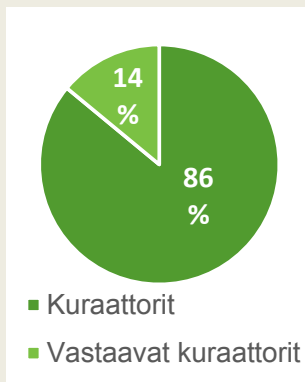
Kristiina Laitinen
Opetusneuvos, OPH

Näin tutkimus tehtiin

Ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa työskenteleville kuraattoreille ja vastaaville kuraattoreille suunnatun valtakunnallisen tiedonkeruun tavoitteena oli saada tietoa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteuttamisesta, resursseista, työkäytännöistä ja yhteistyöstä.

Kysely lähetettiin ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden 457 kuraattorille, vastausaika oli 27.3.–12.4.2019. Kuraattorien yhteystiedot kerättiin TEAviisarin Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2018 ja Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisessa koulutuksessa 2018 -tiedonkeruiden yhteydessä.

Vastauksia saatiin 242 (kuraattorit 207, vastaavat kuraattorit 35), vastausprosentti oli 53.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneet kuraattorit ja vastaavat kuraattorit prosenttiosuuksina (%). N = 242.

Vastaavien kuraattoreiden määrä vastaajien joukossa oli pieni. Heidän työtehtävänsä ja työajan käyttönsä ei poikennut muista kuraattoreista, joten tulokset raportoidaan pääosin yhtenä kuraattoriryhmänä.

Kuraattorityön hallinnollinen järjestäminen

Vastaavista kuraattoreista (N = 35) 86 % ilmoitti työntajakseen kunnan sivistys- tai opetustoimen, 6 % kunnan, kuntayhtymän tai maakunnan sosiaali- ja/tai terveystoimen, 3 % koulutuskuntayhtymän ja 5 % yksityisen koulutuksen järjestäjän.

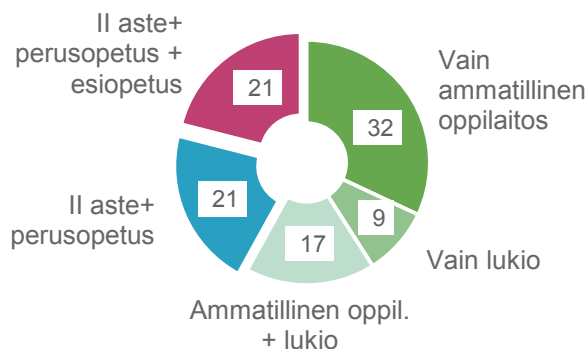
Muista kuraattoreista (N = 206) 71 % työskenteli sivistys/opetustoimessa, 18 % sosiaali- ja/tai terveystoimessa, 4 % koulutuskuntayhtymässä, 6 % yksityisellä koulutuksen järjestäjällä. Yksi kuraattori (< 1 %) ilmoitti työnantajaksi valtion ja 2 vastaajaa (< 1 %) yksityisen yrityksen.

Kuraattorien koko- ja osa-aikaisuus

Vastaavista kuraattoreista 20 % ja muista kuraattoreista 17 % toimi opiskeluhuollon tehtävässä osa-aikaisesti. Heistä hieman alle neljännes (24 %) käytti tehtävän hoitamiseen 80–89 % täydestä työajasta ja noin viidesosa (22 %) 70–79 % täydestä työajasta. Osa-aikaisen työajan mediaani oli 60 % täydestä työajasta.

Työpanoksen jakautuminen eri koulutusasteille

Kokoaikaisista kuraattoreista (N = 199) 58 % työskenteli vain toisella asteella. Noin viidesosa (21 %) toimi lisäksi perusopetuksen kuraattorina ja saman verran (21 %) kaikilla koulutusasteilla eli toisella asteella, perusopetuksessa ja esiopetuksessa. Kyselyyn vastanneista kokoaikaisista kuraattoreista lähes kolmannes (32 %) toimi vain ammatillisessa oppilaitoksessa, 9 % vain lukiossa ja 17 % molemmissa. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Eri koulutusasteilla kokoaikaisena työskentelevien kuraattoreiden prosenttiosuudet (%). N = 199.

Vastaajissa oli kokoaikaisesti vain toisella asteella työskenteleviä kuraattoreita 116 henkilöä. Heistä runsas puolet (54 %) työskenteli vain ammatillisessa oppilaitoksessa, 16 % vain lukioissa ja 30 % molemmissa. Vastaajien pieni määrä (esim. vain lukiossa työskenteli 18 vastaajaa) esti tulosten tarkastelun erikseen lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelevien osalta.

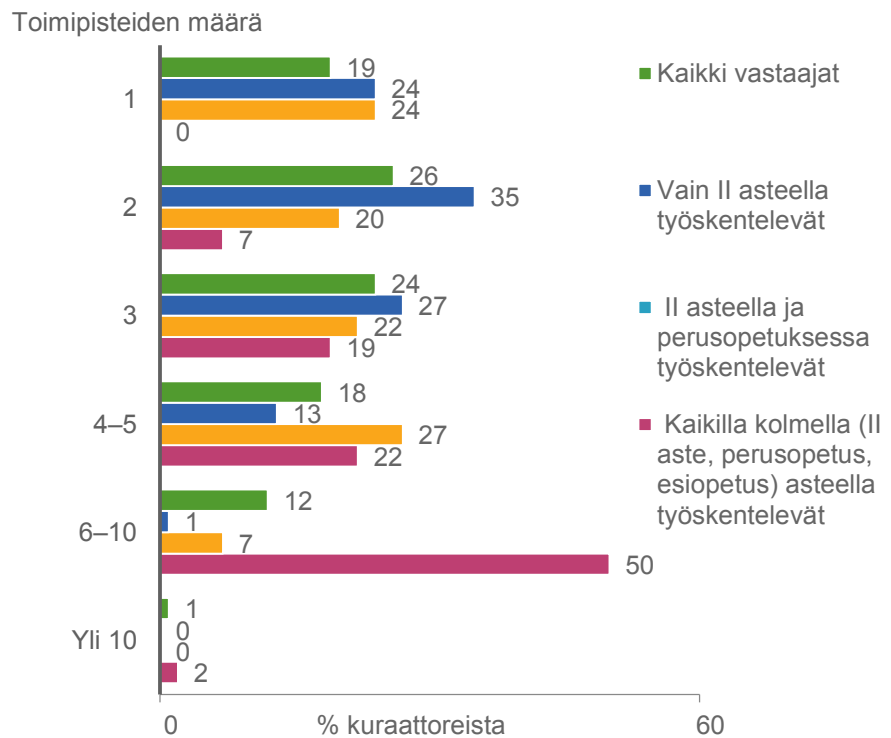
Vastaavan kuraattorin tehtäväkuva

Vastaavilta kuraattoreilta tiedusteltiin, mitä eri tehtäviä heidän toimenkuvaansa kuului. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhuoltotyö kuului kaikkien (100 %) vastaavien kuraattorien (N = 33–34) tehtäviin. Ammatillinen tuki kuraattoreille, esimerkiksi konsultaatiot ja työparina toimiminen, sisältyi työhön 85 %:lla, kriisityö 91 %:lla ja kehittämistyö 94 %:lla. Ainoastaan 9 %:lla vastaavista kuraattoreista oli esimiestehtäviä.

Vastaavan kuraattorin ja kuraattorin työtehtävissä ja työajan kohdentamisessa eri tehtäviin ei ollut juuri eroja, joten työn edellytyksiä ja sisältöjä kuvaavissa tuloksissa kuraattorien ja vastaavien kuraattorien vastaukset yhdistettiin.

Toimipisteiden määrät

Kuraattorien työskentelytoimipisteiden (esiopetusyksikkö, koulu, oppilaitoksen toimipiste) määrässä oli suurta vaihtelua. Noin viidesosa (19 %) kaikista vastaajista työskenteli vain yhdessä toimipisteessä ja hieman yli neljännes (26 %) kahdessa toimipisteessä. Vastaajista 13 %:lla toimipisteitä oli yli viisi ja yhdellä vastaajalla jopa 12. Eri koulutusasteilla työskentely oli yhteydessä toimipisteiden määriin. Pelkästään toisen asteen kuraattoreina toimivilla oli vähiten toimipisteitä ja kaikilla kolmella koulutusasteella työskentelevillä eniten. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Työskentelytoimipisteiden määrät prosenttiosuuksina (%) eri koulutusasteilla toimivista kokoaikaisista kuraattoreista. N = 199.

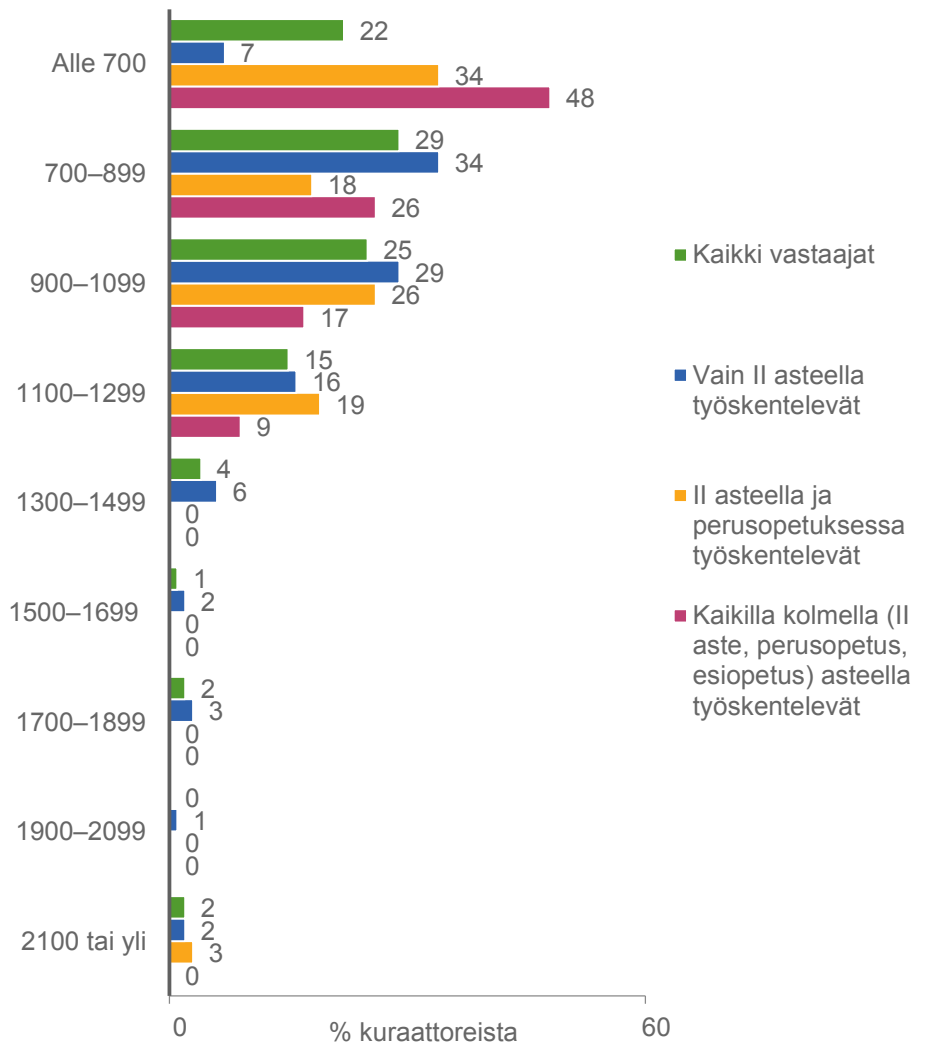
Opiskelijamäärät

Kuraattorin vastuualueella olevan opiskelijoiden määrän selvittämiseksi tiedusteltiin eri toimipisteiden esikoululaisten, peruskoululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden kokonaismääriä. Kokopäiväisten vain toisella asteella työskentelevien kuraattorien opiskelijamäärän keskiarvo oli 995 (mediaani 945) ja kaikkien vastanneiden osalta 905 (mediaani 875).

Pelkästään toisella asteella työskentelevistä kuraattoreista kolmannes (34 %) ilmoitti vastuullaan olevan 700–899 opiskelijaa, runsas neljännes (29 %) 900–1099 ja miltei kuudesosa (16 %) 1100–1299 opiskelijaa. Tätä suurempia määriä ilmoitti 14 %. Yksi kuraattori ilmoitti vastuullaan olevan 2120 opiskelijaa. (Kuvio 4.)

Kaikilla kolmella koulutusasteella toimivien kuraattorien opiskelijamäärät olivat keskimäärin pienempiä kuin muilla vastaajaryhmillä. Heistä lähes puolet (48 %) ilmoitti vastuullaan olevan alle 700 opiskelijaa (kuvio 4).

Oppilas- ja/tai opiskelijamäärä

Kuvio 4. Tehtäväalueen yhteenlaskettu opiskelijamäärä prosenttiosuuksina (%) eri koulutusasteilla toimivista kokoaikaisista kuraattoreista. N = 188.

Työajan jakautuminen eri tehtäviin

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten heidän työaikansa jakautui kuraattorityön eri tehtäväkokonaisuuksiin. Vaikka lainsäädäntö painottaa yhteisöllisen opiskeluhoitotyön ensisijaisuutta, käyttävät vain toisella asteella toimivat kuraattorit (N = 138) työajastaan pääosan yksittäisen opiskelijan kanssa työskentelyyn. Yksilökohtaisen työhön käytetyn ajan mediaani oli 60 % työajasta ja kvartiiliväli 50–70 %. Yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön käytettiin 20 % ja muuhun opiskeluhoitotyön kehittämiseen 10 % työajasta. (Taulukko 2.)

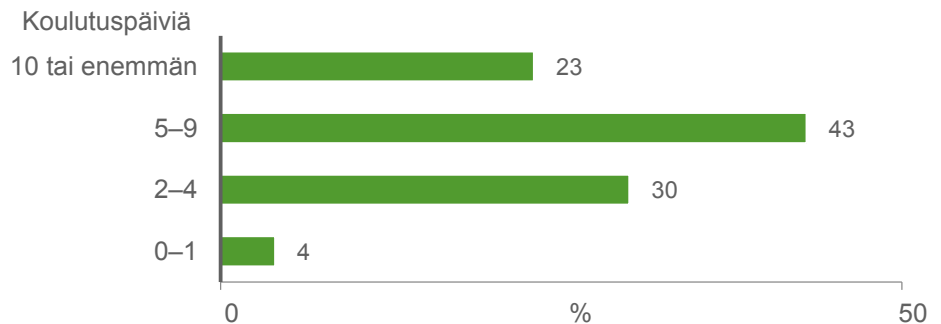
Taulukko 2. Vain toisella asteella työskentelevien kuraattorien työajan jakautuminen opiskeluhuollon eri tehtäviin. Työaikaosuuksien (%) mediaanit ja kvartiilivälit. N = 138.

	Mediaani %	Kvartiiliväli * %
Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön kokonaisuus (ml. opiskeluhoitoryhmässä tehtävä työ sekä opiskelijaryhmien kanssa työskentely).	20	10–25
Opiskeluhoitollon muu kehittäminen koulussa (ml. suunnitelmien valmisteluun liittyvä työ).	10	5–10
Työskentely yksittäisen opiskelijan asiassa (asiakastyö)	60	50–70
Oman työn tai ammattitaidon kehittäminen ja ylläpito (ml. työnohjaus ja koulutukseen osallistuminen).	5	5–10
Opiskeluhoitotyön paikallinen ja alueellinen kehittäminen (ml. kokoukset, työryhmät ja sidosryhmäyhteistyö)	5	5–10

*Väliin jää puolet arvoista.

Täydennyskoulutus ja työnohjaus

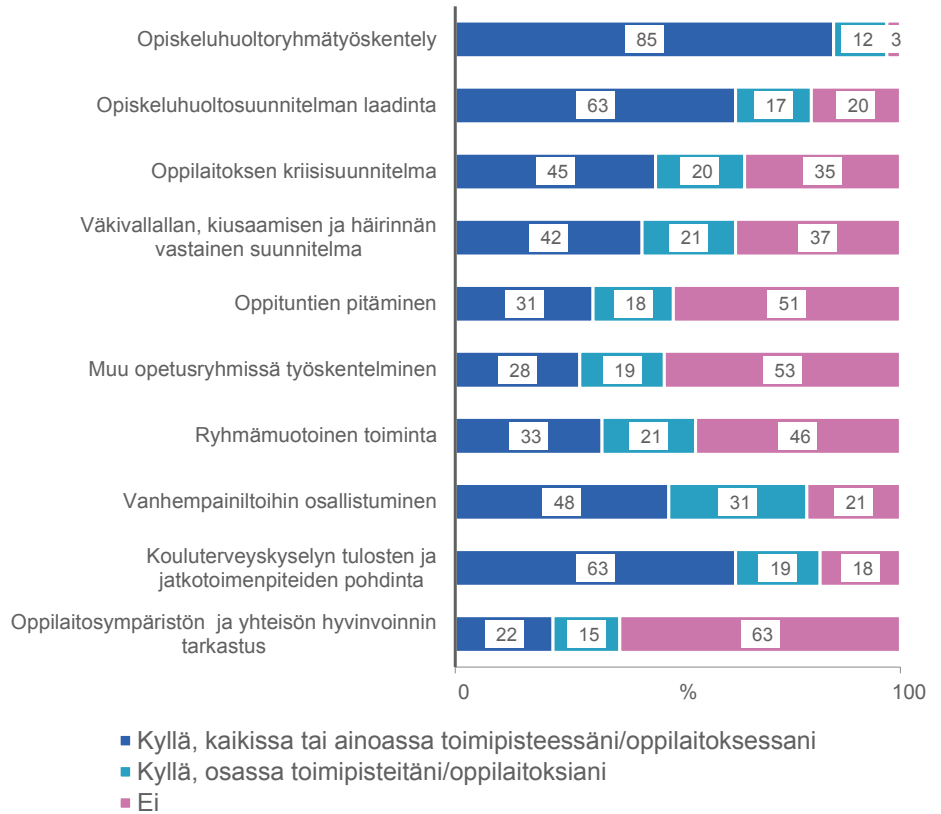
Vastaajilta tiedusteltiin organisaation sisäisten ja ulkopuolisten täydennyskoulutuspäivien määrää viimeisen vuoden aikana. Täydennyskoulutuspäivien kokonaismäärissä oli suurta vaihtelua. Kokoaikaisesti toisen asteen työssä toimivista kuraattoreista 23 % ilmoitti täydennyskoulutuspäiviä olleen 10 tai enemmän ja toisessa ääripäässä 4 % ilmoitti päiviä olleen vain 0–1 (kuvio 5).

Kuvio 5. Täydennyskoulutuspäivät vuoden aikana kokoaikaisesti toisella asteella työskentelevillä kuraattoreilla prosenttiosuuksina (%). N = 115.

Mahdollisuus säännölliseen työnohjaukseen oli 80 %:lla kokoaikaisesti toisella asteella toimivista kuraattoreista (N = 116). Tarvittaessa työnohjaukseen oli mahdollisuus 13 %:lla ja 7 % ilmoitti, että työnohjaukseen ei ollut mahdollisuutta lainkaan.

Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö

Tavallisin yhteisöllisen työn muoto kuraattoreilla oli opiskeluhoitoryhmään osallistuminen. Vastaajista 85 % osallistui opiskeluhoitoryhmään kaikissa toimipisteissään ja 12 % osassa toimipisteitään. Miltei kaksi kolmasosaa (63 %) kuraattoreista oli kaikissa toimipisteissään osallistunut opiskeluhoitosuunnitelman laadintaan sekä kouluterveyskyselyn tulosten ja jatkotoimenpiteiden pohdintaan. Oppilaitoksen kriisisuunnitelman sekä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän vastaisen suunnitelman laadintaan ja vanhempainiltoihin osallistuminen olivat myös tavallisia yhteisöllisen työn muotoja. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Osallistuminen yhteisölliseen opiskeluhoitotyöhön työmuodoittain prosenttiosuuksina (%) kuraattoreista. N = 237–242.

Yksilökohtainen opiskeluhoitotyö

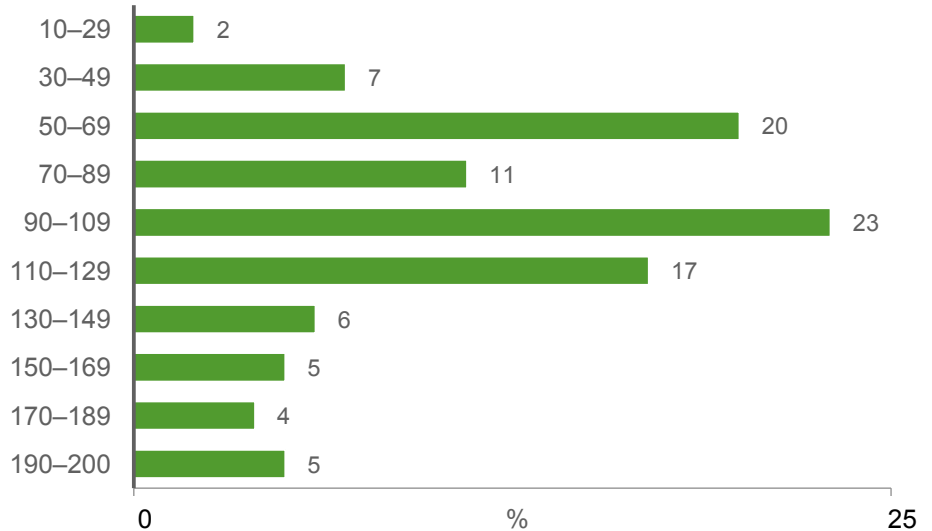
Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla tarkoitetaan yhden opiskelijan asian äärellä työskentelyä. Monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa toteutetaan asiantuntijaryhmässä, joka kootaan tilanteen ja tarpeen mukaan opiskelijan tueksi. Monialaista yhteistyötä tehdään myös opiskeluhoitopalvelujen välillä ja oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen kanssa, aina opiskelijan tarpeen ja suostumuksen mukaisesti.

Asiakkuudet ja määräaikaisten seuraaminen

Vastuupöytäkirjojen lisäksi haluttiin tietoa siitä, kuinka monta yksittäistä opiskelijaa kuraattorilla oli ollut asiakkaana. Tieto kerättiin kysymällä ”Kuinka monta ammatillisen ja/tai lukiokoulutuksen opiskelijaa sinulla on ollut yksilökohtaisessa asiakkuudessa viimeisen 12 kk:n aikana?” Vastauksia tarkasteltiin ainoastaan kokopäiväisesti toisella asteella työskentelevien kuraattorien osalta.

Asiakkuuksien määrissä oli erittäin suurta vaihtelua: ääripäinä olivat 10 ja 200 asiakasta viimeisen 12 kk aikana. Viidenneksellä oli asiakkaana ollut 50–69 opiskelijaa, lähes samalla (23 %) osuudella 90–109. Kuraattoreista 5 % ilmoitti 190–200 opiskelijan olleen yksilökohtaisessa asiakkuudessa viimeisen vuoden aikana. Keskiarvo oli 99 asiakasta. (Kuvio 7.)

Opiskelijamäärä

Kuvio 7. Yksilökohtaisessa asiakkuudessa olevien opiskelijoiden määrät viimeisen 12 kk aikana prosenttiosuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä kuraattoreista. N = 105.

Lain mukaan opiskelijan tulee tarvittaessa päästä henkilökohtaisesti keskustelemaan kuraattorin tai psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisessä asiassa samana tai seuraavana päivänä.

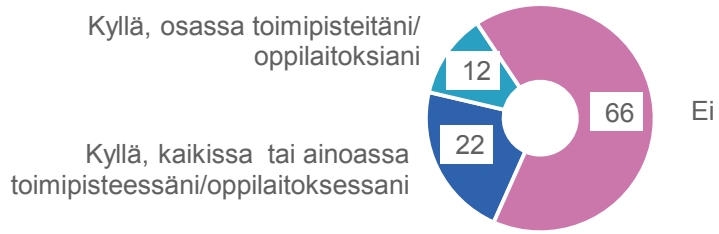
Kuraattoreista (N = 241) 39 % ilmoitti seuraavansa itse määräaikoja, 18 %:lla aikoja seurasi esimies ja 17 %:lla sekä vastaaja itse että esimies. Noin neljänneksen (26 %) kohdalla määräaikoja ei seurattu lainkaan. Vastaajien oli myös mahdollista kertoa, miten määräaikoja seurataan. Tiedon kirjanneista määräaikoja itse seuraavista (N = 120) runsas puolet ilmoitti seurannan tapahtuvan asiakastietojärjestelmän kautta. Loput pitivät muuta erillistä, sähköistä tai manuaalista, listaa seurantaa varten.

Monialainen yksilökohtainen opiskeluhoitotyö

Opiskeluhoitotyötä toteutetaan oppilaitoksissa kahdessa erilaisessa monialaisessa ryhmässä, joiden toimintaperiaatteet ja tehtävät on määriteltävä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa.

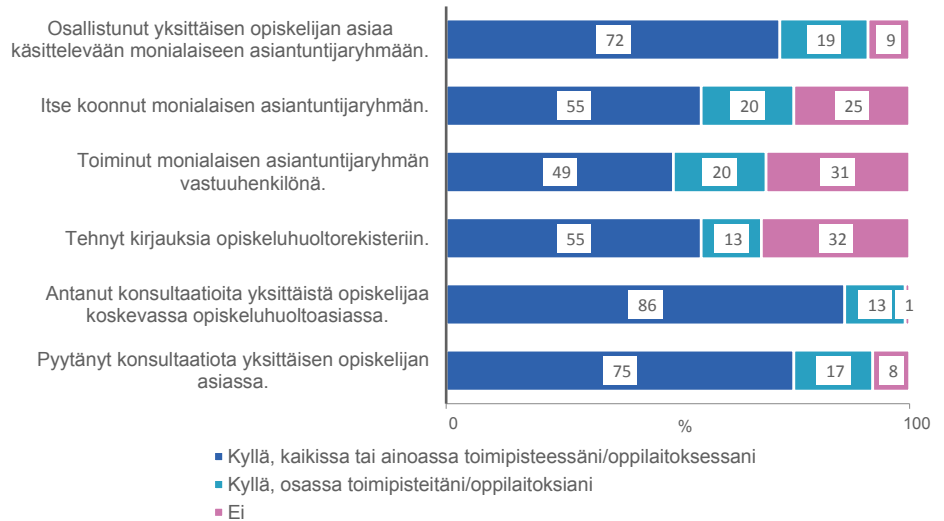
Oppilaitoskohtaisessa opiskeluhoitoryhmässä käsitellään vain yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja opiskeluhoollon järjestämistä. Toisen asteen TEA-tiedonkeruun mukaan yksilökohtaisia asioita käsitellään kuitenkin lainvastaisesti myös opiskeluhoitoryhmissä (Wiss ym. 2019).

Vastaajista 22 % ilmoitti, että kaikkien tai ainoan toimipisteen/oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmässä arvioidaan yksittäisen opiskelijan opiskeluhoollon tuen tarvetta ja/tai suunnitellaan tukea. Osassa toimipisteitä/oppilaitoksia näin oli 12 %:lla. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Yksittäisen opiskelijan opiskeluhuoltoasian käsittely toimipisteen/oppilaitoksen opiskeluhuoltoryhmässä prosenttiosuuksina (%) kuraattoreista. N = 242.

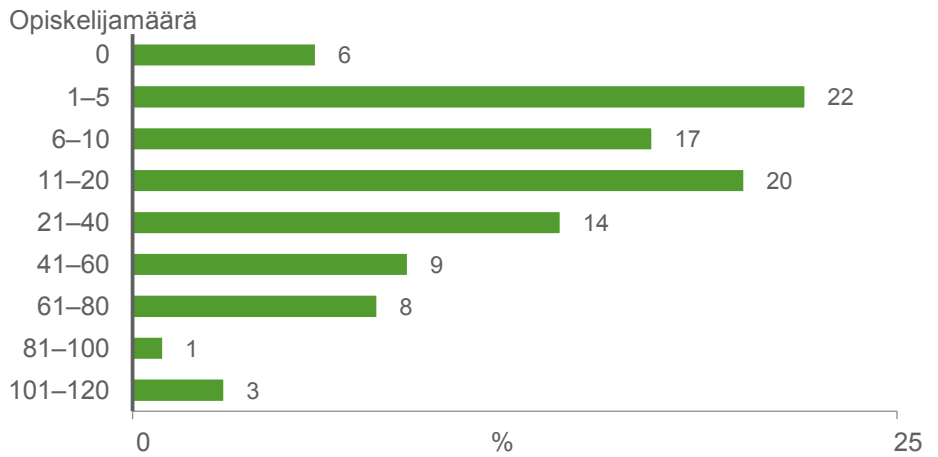
Yksittäisen opiskelijan asiaa käsittelevään monialaiseen asiantuntijaryhmään oli viimeisen vuoden aikana osallistunut 72 % kuraattoreista kaikissa tai ainoassa toimipisteessään ja lisäksi 19 % ainakin osassa toimipisteitään. Vastaajista 9 % ilmoitti, ettei ollut vuoden aikana lainkaan osallistunut asiantuntijaryhmätyöskentelyyn. Ryhmän oli itse koonnut 75 % ja ryhmän vastuuhenkilönä toiminut 69 %. Konsultaatiot olivat hyvin yleinen menetelmä monialaisessa työssä. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon työtavat viimeisen vuoden aikana prosenttiosuuksina (%) kuraattoreista. N = 242.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan kuinka monen eri opiskelijan monialaiseen asiantuntijaryhmään he olivat osallistuneet viimeisen 12 kk:n aikana. Koska kysymys ei mahdollistanut vastausta nolla, yhdistettiin saatuihin vastauksiin aikaisemman kysymyksen ilmoitukset siitä, ettei ollut osallistunut monialaiseen asiantuntijaryhmään viimeisen 12 kk aikana lainkaan. Heille kirjattiin opiskelijamääräksi 0.

Kokoaikaisista vain lukiossa ja/tai ammatillisessa oppilaitoksessa työskentelevistä kuraattoreista (N = 105) 22 % oli osallistunut 1–5 opiskelijan asiantuntijaryhmään. Vastaajista 17 % oli osallistunut 6–10 opiskelijan ja 20 % 11–20 opiskelijan asiantuntijaryhmään. Lopuilla vastaajista oli ollut eri opiskelijoiden asiantuntijaryhmiä enemmän. Kolme vastaajaa (3 %) ilmoitti eri opiskelijoiden asiantuntijaryhmiä olleen yli 100 ja kaksi heistä oli valinnut vastauslomakkeen suurimman mahdollisen arvon eli 120 eri opiskelijan asiantuntijaryhmää viimeisen 12 kuukauden aikana. (Kuvio 10.)

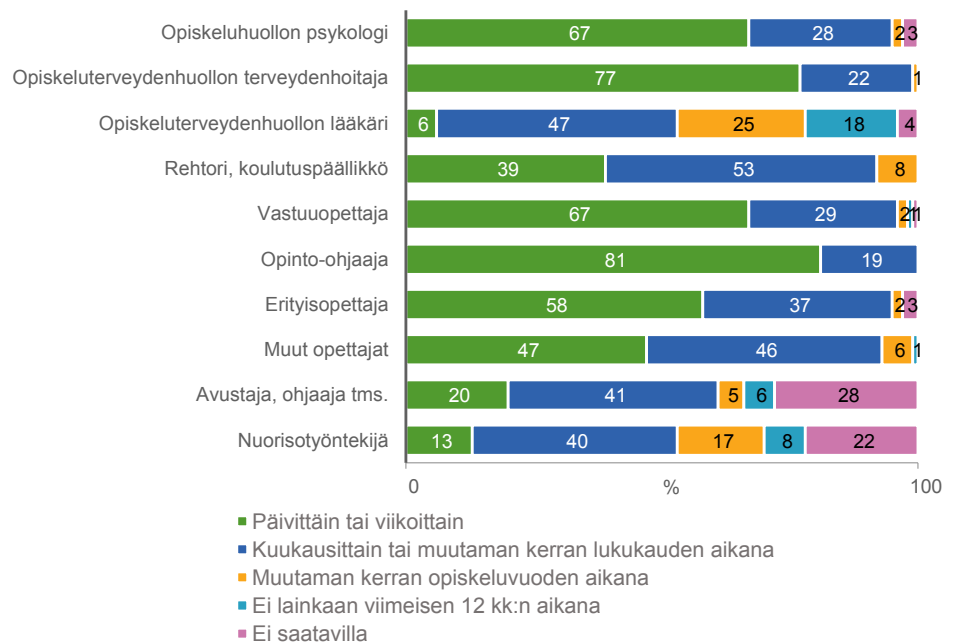

Kuvio 10. Niiden opiskelijoiden määrät, joiden asiantuntijaryhmään kuraattori oli osallistunut viimeisen 12 kuukauden aikana. Prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisesti vain II asteella työskentelevistä kuraattoreista. N = 105.

Yhteistyö oppilaitoksen muiden toimijoiden kanssa

Oppilaitoksen sisäisestä yksilökohtaisen opiskeluhuollon yhteistyöstä kysyttiin sekä yhteistyökumppaneita oppilaitoksessa että arviota yhteistyön frekvenssistä. Toisen asteen opiskeluhuollon erityispiirteiden esiin saamiseksi tuloksia tarkasteltiin vain niiden vastaajien osalta, jotka toimivat kokoaikaisesti toisen asteen oppilaitoksissa.

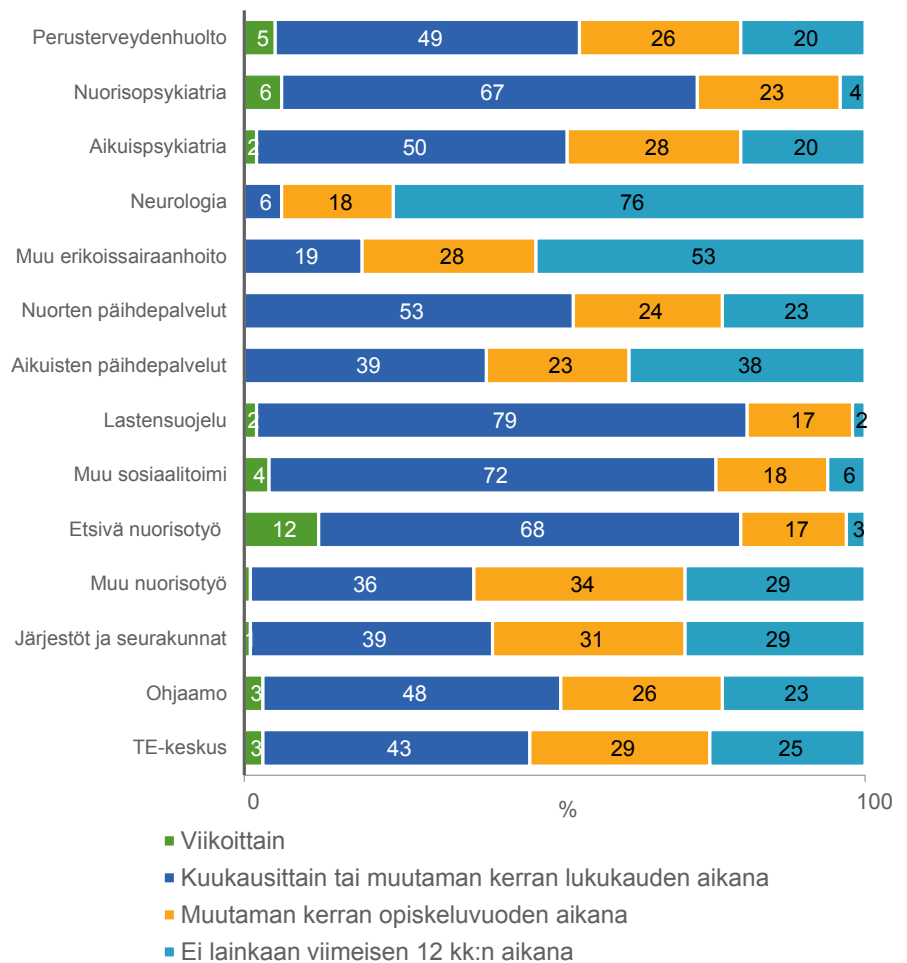
Yhteistyö oli erityisen tiivistä opinto-ohjaajan ja terveydenhoitajan kanssa. Opinto-ohjaajan kanssa 81 % kuraattoreista teki yhteistyötä päivittäin tai viikoittain ja loput 19 % kuukausittain tai muutamia kertoja lukukaudessa. Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan kanssa päivittäistä tai viikoittain toistuvaa yhteistyötä oli 77 %:lla ja kuukausittain tai muutamia kertoja lukukaudessa tapahtuvaa 22 %:lla. Päivittäin tai viikoittain tapahtuva yhteistyö oli erittäin tavallista myös opiskeluhuollon psykologin, vastuuopettajan ja erityisopettajan kanssa. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon yhteistyö oppilaitoksen toimijoiden kanssa prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä kuraattoreista. N = 111–115.

Yhteistyökumppanit oppilaitoksen ulkopuolella

Vastaajia pyydettiin nimeämään myös oppilaitoksen ulkopuolisia yksilökohtaisen opiskeluhuollon yhteistyökumppaneita ja yhteistyön toistuvuutta. Tärkeimmiksi yhteistyökumppaneiksi nousivat etsivä nuorisotyö, lastensuojelu, muu sosiaalitoimi ja nuorisopsykiatria. Etsivän nuorisotyön kanssa yhteistyötä teki 12 % kuraattoreista viikoittain ja 68 % kuukausittain tai muutamia kertoja lukukaudessa. Lastensuojelun kanssa yhteistyötä oli tehnyt 98 % vähintään muutaman kerran opiskeluvuoden aikana. Yhteistyö oli tavallista myös perusterveydenhuollon, aikuispsykiatrian, nuorten päihdepalvelujen ja ohjaamojen kanssa. Yli puolet (52–54 %) teki niiden kanssa yhteistyötä vähintään muutamia kertoja lukukaudessa. Ohjaamon ja TE-keskuksen kanssa tehty yhteistyö vaihteli suuresti vastaajittain; 3 % ilmoitti tekevänsä yhteistyötä viikoittain ja noin neljännes (23–25 %) ei lainkaan viimeisen vuoden aikana. (Kuvio 12.)

Kuvio 12. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa prosenttiosuuksina (%) kokoaikaisista vain II asteella työskentelevistä kuraattoreista. N = 112–115.

Pohdinta

Toisen asteen oppilaitoksissa työskentelevien kuraattorien työ näyttäytyy monipuolisena sekä yhteisöllisen että yksilökohtaisen työn osalta. Myös yhteistyö eri tahojen kanssa on tiivistä. Työn edellytyksissä, painopisteissä ja yksilökohtaisen työn toteuttamisessa on kuitenkin suuria eroja.

Kuraattorien työnantajatahot jakoutuivat hyvin samansuuntaisesti kuin perusopetuksen kuraattoreilla. Suurin osa (73 %) kyselyyn vastanneista kuraattoreista työskenteli oppilaitoksen sijaintikunnan sivistystoimessa. Toisen

asteen oppilaitoksille suunnatun TEA-tiedonkeruun mukaan kaksi kolmasosaa (66 %) kunnista järjestää toisen asteen kuraattoripalvelut pääasiallisesti sivistystoimessa ja noin viidennes (19 %) osana sote-palveluja.

Työn tekemisen edellytyksissä on suuria eroja

Työn edellytyksissä oli vaihtelua, joka väistämättä vaikuttaa työn laatuun. Merkittävä osa vastaavista kuraattoreista (17 %) hoitaa tehtävää ilman lain edellyttämää sosiaalityöntekijän pätevyyttä. Kuraattorin ja jopa vastaavan kuraattorin tehtävissä toimii myös ammattilaisia, jotka eivät ole laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Työnantajan vastuu ammattitaidon riittävässä arvioimisessa on suuri eikä se voi poiketa lainsäädännön vaatimuksista. Paikallisesti tulee olla sovittuna se, miten toimitaan työtehtävissä, joissa edellytetään sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön statusta (esim. alaikäisen itsenäisen päätöksyvyn arviointi).

Tulosten mukaan vajaa puolet (42 %) kokoaikaisista toisella asteella työskentelevistä kuraattoreista työskenteli myös muilla koulutusasteilla, joka viides toisen asteen ja perusasteen koulutuksen lisäksi vielä esiopetuksessa.

Toisen asteen kuraattorina työskentely vaatii perehtyneisyyttä erityisesti nuorten ja nuorten aikuisten kehityksellisiin haasteisiin ja elämäntilanteisiin. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa suuri osa opiskelijoista on jo aikuisia. Monilla heistä voi olla takanaan aiempi pitkäkin työhistoria ja elämäntilanne kokonaisuutena on hyvin erilainen kuin nuorilla. Opiskelijakunnan heterogeenisuus vaatii kuraattorilta entistä laajempaa osaamista. Vain toisella asteella toimivan kuraattorin on helpompi hallita työkenttensä ja kehittää osaamistaan tehtävään sopivaksi.

Kuraattorin oman työn ja ammattitaidon kehittäminen koulutusten ja työnohjauksen kautta on tärkeää niin työn laadun turvaamiseksi kuin oman työhyvinvoinnin ja jaksamisen tueksi. Kuraattorien täydennyskoulutus toteutui kuitenkin hyvin epätasaisesti ja jäi monella riittämättömäksi. Kuraattorien mahdollisuus työnohjaukseen ei toteutunut kattavasti ja toteutui selvästi heikommin kuin psykologeilla (Hietanen-Peltola ym. 2019 c).

Vastuupöytäopiskelijamäärän keskiarvo vain toisella asteella työskentelevillä kuraattoreilla oli noin tuhat opiskelijaa ja suurimmillaan määrät saattoivat olla jopa kaksinkertaisia keskiarvoon nähden. Toiseen asteen kuraattoreilla on opiskelijoita vastuullaan 14 % enemmän kuin vain perusopetuksessa työskentelevillä. Vastuupöytäopiskelijoiden suuremmalle määrälle toisella asteella ei ole perusteita esimerkiksi tehtävän vähäisemmän vaativuuden näkökulmasta. Päinvastoin toisen asteen opintoja suorittavan ikäryhmän voidaan ajatella erityisesti olevan varhaisen tuen tarpeessa sekä opintojen vaativuuden ja itseohjautuvuuden että nuoren kasvu- ja kehitysvaiheen sekä päihteiden käytön riski-ikävuoksi.

Erot työskentelytoimipisteiden määrissä selittyvät osin oppilaitosten, koulujen ja esiopetuksen toimipisteiden erilaisella koolla. Kuraattorien toimipisteiden määrissä oli suurta vaihtelua ja tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin toisen asteen psykologeilla. Toisaalta myös toisen asteen oppilaitosten toimipisteet voivat olla opiskelijamääriltään hyvin erikokoisia, joten työn edellytyksiä on vaikea arvioida pelkästään toimipisteiden määriä tarkastelemalla. Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö edellyttää perehtymistä toimipisteen yhteisön hyvinvointiin, osallistumista hyvinvoinnin edistämiseen ja myös yhteisön osana olemista. Toimipisteiden runsas määrä tuo yhteisöön liittymiseen oman haasteensa. Myös siirtymät toimipisteestä toiseen kesken työpäivän vievät työaika.

Kirjallisuutta

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 c) ”Yksi psykologi ei voi tehdä kolmen psykologin työtä.” – opiskeluhuollon seurannan tuloksia psykologityöstä toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkimuksesta tiiviisti 54/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-447-9>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 b) Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-271-0>

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. (2019 a) Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-273-4>

Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Järvinen J, Saaristo V, Saukko N & Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden ja edistäminen ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Tutkimuksesta tiiviisti 15, toukokuu 2019. THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-340-3>

Wiss K, Hakamäki P, Hietanen-Peltola M, Ikonen J, Palmqvist R, Saaristo V, Ståhl T. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioiden TEA 2019. THL. Tilastoraportti 12/2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051315294>

Yhteisölliseen työhön tarvitaan lisää työaikaa

Yhteisölliseen työhön käytetään vain viidennes työajasta. Kuraattorien työajan jakautuminen eri tehtäviin on hyvin samanlaista kuin perusasteen kuraattoreilla (Hietanen-Peltola ym. 2019 b) ja vastaa toisen asteen TEA-tiedonkeruun tuloksia (Wiss ym. 2019). Kuraattorit käyttävät yhteisölliseen työhön työaikaansa kaksinkertaisesti psykologeihin nähden (Hietanen-Peltola ym. 2019 c).

Yhteisölliseen työhön liittyvät tehtävät ovat kuitenkin monipuolisia. Kuraattorit ovat vahvasti mukana toimipisteen opiskeluhuoltoryhmässä ja opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisessa. Myös muiden lakisäätteisten suunnitelmien ja kouluterveyskyselyn tulosten ja sen esiin nostamien toimenpiteiden pohdintaan he antoivat ison panoksensa. Toisen asteen kuraattorit pitivät oppitunteja perusasteen kuraattoreja enemmän, kun taas muu työskentely opetusryhmissä ja ryhmämuotoisen toiminnan järjestäminen tai siihen osallistuminen oli vähäisempää.

Yksilökohtaista työtä toteutetaan vaihtelevasti ja osin laittomastikin

Yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön työtavoissa oli suuria eroja, jotka väistämättä asettavat opiskelijat hyvin erilaiseen asemaan mahdollisuudessa saada apua ja tukea tarvittaessa. Lain edellyttämät monialaiset työtavat ovat juurtuneet toisen asteen oppilaitoksiin perusopetusta heikommin.

Kuraattorien asiakkuudessa olleiden opiskelijoiden määrät vaihtelivat erittäin paljon. Vaikka työn painopisteenä olisi yhteisöllinen työ, on vain 10 opiskelijan yksilöasiakkuus vuoden aikana hyvin vähän kokoaikaiselle kuraattorille. Vastuuopiskelijoiden määrän keskiarvosta se on vain 1 %. Toisaalta 200 opiskelijan yksilökohtainen asiakkuus ei mahdollista pitkäjänteisiä useampaan tapaamiseen perustuvia tukiprosesseja ja heikentää työn laatua. Se voi myös kertoa muiden opiskeluhuoltopalvelujen puuttumisesta, toimimattomuudesta tai oppilaitoksen toimintakulttuurin pulmista.

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon monialaista yhteistyötä ei aina toteuteta siten, kuin laissa on edellytetty. Kolmasosa vastaajista työskenteli toimipisteessä, jonka opiskeluhuoltoryhmässä käsitellään yksittäisten opiskelijoiden asioita. Tulos oli samanlainen toisen asteen psykologeilla. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on ollut nyt voimassa viisi vuotta ja tältä osin laki on hyvin yksiselitteinen.

Monialainen asiantuntijaryhmätyöskentely jakoi vahvasti vastaajakunnan. Kaikista vastaajista lähes joka kymmenes ilmoitti, ettei ollut viimeisen vuoden aikana osallistunut lainkaan opiskelijan tueksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmään oppilaitoksessaan. Tuloksen perusteella voidaan ajatella asiantuntijaryhmätyön olevan vielä kehittymätöntä osassa oppilaitoksia. Osalla asiantuntijaryhmiin osallistuneita oli eri opiskelijoiden ryhmiä ollut vain hyvin vähän ja toisilla taas hyvin runsaasti, mikä viittaa opiskeluhuollon toimintakulttuurin ja työtapojen eroihin eri oppilaitoksissa. Toisella asteella kuraattorit osallistuvat monialaiseen opiskeluhuoltoon psykologeja enemmän. (Hietanen-Peltola 2019 c.)

Yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon liittyvä muu yhteistyö oli tiivistä sekä oppilaitoksen sisällä että ulkopuolisten tahojen kanssa. Kuraattorit tekivät yhteistyötä rehtorin, opinto-ohjaajien ja opettajien kanssa selvästi useammin kuin psykologit. Lääkäriin, avustajan ja nuorisotyöntekijän kanssa tehtävässä yhteistyössä oli vaihtelua vastaajien välillä ja osa ilmoitti, ettei kyseistä palvelua ollut lainkaan saatavilla. Samanlaista, todennäköisesti oppilaitoksesta,

Lisätietoa

Kuntainfo 13a/2015

<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

TEAtiedonkeruu toiselle asteelle – toteutus ja tulokset.

<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tiedonkeruu/56>

paikallisista käytänteistä ja palvelujen järjestämisestä johtuvia eroja oli yhteistyössä oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa.

Yhteenveto

Toisen asteen kuraattoritoiminta on osassa oppilaitoksia toimivaa ja toisaalla tarvitsee vielä paljon kehittämistä. Opiskeluhooltolain mukaiset toimintatavat eivät ole vielä vakiintuneet kaikkialla ja opiskelijoiden näkökulmasta kuraattoripalveluissa on isoja eroja sen mukaan missä oppilaitoksessa opiskelee.

Kyselyn avoimiin kysymyksiin kirjatut huomiot vahvistavat kuvaa vaihtelevista ja laittomista toimintatavoista, mutta myös sitä, ettei lainsäädäntö ole kaikille tuttua. Useampi vastaaja kertoi, ettei monialaisia asiantuntijaryhmiä koota oppilaitoksessa lainkaan ja opiskeluhooltokertomusten laatimisessa on puutteita. Jopa oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän kerrottiin puuttuvan joistakin oppilaitoksista. Julkaisun otsikossa on suora lainaus erään kuraattorin vastauksiinsa kirjaamasta kommentista.

Toisen asteen opiskeluhoollon kehittämiseen on panostettava edelleen. Riittävien työskentelyedellytysten, mm. henkilöstöresurssit ja täydennyskoulutus, lisäksi tarvitaan koulutusta lainmukaisista toimintatavoista ja valtakunnallisia linjauksia yhteisistä käytännöistä. Opiskeluhoollon seuranta tulee kehittää siten, että jatkossa olisi mahdollista saada myös alueellista tietoa opiskeluhoollon toiminnasta. Tämä tukisi myös opiskeluhoollon suunnitelmallista valvontaa.

Toisen asteen opiskeluhooltoon tarvitaan edelleen koulutusta lainmukaisista toimintatavoista. Opiskeluhoollon paikallista järjestämistä tukisi myös nykyistä suunnitelmallisempi valvonta, joka vahvistaisi sekä opiskelijoiden oikeusturvaa että tasa-arvoista oikeutta opiskeluhoollon palveluihin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-343-448-6 (verkko)
ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-448-6>

www.thl.fi

Tämän julkaisun viite:

Hietanen-Peltola M, Vaara S, Laitinen K. "Meillä ei toistaiseksi ole järjestetty tätä lain vaatimalla tavalla." – opiskeluhoollon seurannan tuloksia kuraattorityöstä toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkimuksesta tiiviisti 55/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki